

5DE ZITTING. — 14 DECEMBER.

*Mededeeling van ingekomen stukken.*5de ZITTING.

ZITTING VAN WOENSDAG 14 DECEMBER.

(GEOPEND TEN 3 URE.)

Mededeeling der benoeming van: 1°. voorzitters en onder-voorzitters der afdeelingen; 2°. Commissien van Rapporteurs over verschillende wets-ontwerpen; 3°. den voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften. — Wets-ontwerpen ingekomen; beraadslaging over en aanneming van het voorstel tot verzending van die wets-ontwerpen naar de afdeelingen. — Verslagen uitgebragt over onderscheidene wets-ontwerpen; bepaling van den dag der beraadslaging.

Voorzitter: de heer **Philipse**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 28 leden, te weten de heeren:

Bosch van Drakestein, Blankenheym, Boreel van Hogelanden, Taets van Amerongen, van Heeckeren van Wassenaer, de Vos van Steenwijk, van Meeuwen, van Aylva van Pallandt, Fransen van de Putte, van Rhemen van Rhemenshuizen, van der Lek de Clercq, Verschoor, Hengst, Schimmelpenninck van der Oije, van Beeck Vollenhoven, Cost Jordens, Messchert van Vollenhoven, Tonckens, Nobel, van Eysinga, Smit, van Sasse van Ysselt, Cremers, Viruly, van Nispen van Pannerden, van Andringa de Kempnaer en Hartsen.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede:

1°. dat zijn gekozen door de afdeelingen:

a. tot voorzitters, de heeren van Nispen van Pannerden, Cost Jordens, Boreel van Hogelanden en Blankenheym;

b. tot ondervoorzitters, de heeren Messchert van Vollenhoven, Schimmelpenninck van der Oije, Aylva van Pallandt en van Swinderen;

c. tot rapporteurs over de navolgende wets-ontwerpen, als:

tot onteigening van een perceel ten behoeve van het dempen der sloot langs de Schelpenlaan te 's Gravenhage;

tot onteigening van perceelen ten behoeve van den spoorweg van Groningen naar Winschoten;

tot onteigening van perceelen ten behoeve van den aanleg van een voedingskanaal van de Maas naar de Zuid-Willemsvaart;

tot onteigening van perceelen ten behoeve van de verbreding der Hoenderstraat te Maastricht;

tot wijziging van de begrooting der Algemeene Landsdrukkerij dienst 1863,

de heeren Hengst, Cremers, van Andringa de Kempnaer en van Eysinga, en:

tot verhooging van hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1864;

tot verandering der grensscheiding tusschen de gemeenten St.-Oedenrode en Schijndel;

tot vaststelling der begrooting voor de gestichten te Ommerschans en te Veenhuizen, dienst 1865;

tot vaststelling van de begrooting wegens den arbeid der gevangenen over 1865;

tot wijziging van hoofdstuk IV A der Staatsbegrooting voor 1863,

de heeren van Sasse van Ysselt, Cremers, van Andringa de Kempnaer en Hartsen.

2°. dat zijn ingekomen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de navolgende door haar aangenomen wets-ontwerpen, als:

tot vaststelling van hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1865;

tot vaststelling der begrooting van uitgaven voor den aanleg van Staatsspoorwegen, dienst 1865;

twee tot vaststelling van hoofdstukken VI en VII A der Staatsbegrooting voor 1865.

De **Voorzitter**: Ik stel voor deze wets-ontwerpen te verzenden naar de afdeelingen, ten fine van onderzoek.

De heer **Fransen van de Putte**: Het voorstel van den geachten Voorzitter, om het bij deze Kamer ingekomen Vde hoofdstuk der Staatsbegrooting te verzenden naar de afdeelingen, doet mij de vrijheid nemen de vraag aan de Vergadering te onderwerpen, of zij van oordeel is dat het verzenden van dat wets-ontwerp naar de afdeelingen in de bestaande omstandigheden tijdig is.

Ik vraag dit, omdat op dit oogenblik wel door ons zijn ontvangen de redevoeringen door de leden der Tweede Kamer gedurende de discussie over het Vde hoofdstuk in die Kamer uitgesproken, maar niet hetgeen door den Minister van Binnenlandsche Zaken op de verschillende geopperde voorstellingen en vragen is geantwoord. Ditzelfde is van toepassing op een ander onderwerp, de begrooting namelijk ten behoeve der Staatsspoorwegen.

Wanneer ik ons Reglement van Orde raadpleeg, dan zie ik daarin, dat de ingekomen wets-ontwerpen moeten worden verzonden naar de afdeelingen, en dat de Centrale Afdeeling den gang der werkzaamheden regelt. Nu wensch ik niet te treden in die bevoegdheid der Centrale Afdeeling, om te beoordeelen of die wets-ontwerpen al dan niet zullen worden behandeld in de afdeelingen; maar ik wensch te weten, of de Vergadering van oordeel is, dat, naar luid van art. 36 van het Reglement, de verzending der wets-ontwerpen naar de afdeelingen onmiddellijk moet plaats hebben, of dat de Vergadering zou kunnen besluiten om die verzending tijdelijk te verdagen, tot dat de antwoorden, door den Minister in de Tweede Kamer mondeling gegeven, door ons zullen ontvangen zijn en dus de wets-ontwerpen rijp zullen zijn om behandeld te worden.

Ik geloof, dat dit laatste wenschelijk zou zijn: wij hebben er verleden jaar een voorbeeld van gehad, dat de wets-ontwerpen naar de afdeelingen zijn verzonden; dat twee der afdeelingen terstond aan het onderzoek zijn gegaan, toen het besluit der Centrale Afdeeling was gevallen om die wets-ontwerpen te behande-

Regeling der werkzaamheden.

len; terwijl een derde afdeeling eerst op den tweeden dag en een vierde afdeeling eerst op den derden dag aan het werk zijn gegaan, tot welk besluit zij alleen geleid werden omdat zij hadden opgemerkt, dat twee andere afdeelingen het onderzoek hadden aangevangen.

Dat zijn moeilijkheden, die ik te voorkomen wensch. Ik zou dus verlangen, bij het verschil der meeningen of opvattingen welke omtrent de bepalingen van het Reglement van Orde bestaan, dat beslist wierd, of de wets-ontwerpen nu reeds moeten worden verzonden naar de afdeelingen en daar, wanneer de Centrale Afdeeling die aan de orde stelt, moeten worden behandeld, dan wel of de Vergadering kan verzoeken, aan den President om zijn voorstel tot verzending te verdagen.

De heer **Cremers**: De geachte spreker uit Zeeland, de heer Fransen van de Putte, heeft eene vraag gedaan aan de Vergadering. Ik weet op dit oogenblik niet, of hij voornemens is om daaromtrent een besluit uit te lokken, ik heb hem althans geen voorstel hooren doen tegenover het voorstel van den Voorzitter. Als hij een voorstel mogt doen, om de verzending van de wets-ontwerpen naar de afdeelingen te verdagen of uit te stellen, dan zal ik daaromtrent mijn gevoelen gaarne te kennen geven, maar nu ik niet weet of hij wel een voorstel heeft gedaan, kan ik mijne meening niet uiten; ik geloof dat hij de zaak meer uit een theoretisch oogpunt heeft beschouwd en in bloote theorien wensch ik mij nu niet te verdiepen.

De **Voorzitter**: Ik verzoek den heer Fransen van de Putte om, zoo hij dit verkiest, hetgeen hij in het midden heeft gebracht als voorstel te formuleren.

De heer **Fransen van de Putte**: Ik dacht dat ik mijn voorstel juist had gepreciseerd: of, namelijk, de Vergadering van oordeel is, dat art. 36 van het Regt van Orde moet gevolgd worden *per se*, dan wel, of de vraag aan den Voorzitter kan worden gedaan om het verzenden der wets-ontwerpen naar de afdeelingen te verdagen.

Wanneer omtrent die laatste vraag eene toestemmende beslissing valt, kan ik een nader voorstel doen, valt evenwel de beslissing in dien zin uit, dat het voorschrift van art. 36 van het Reglement van Orde onverwijld moet opgevolgd worden en dus de wets-ontwerpen naar de afdeelingen verzonden moeten worden, dan kan ik geen verder voorstel doen, want dan gaat natuurlijk het voorstel van den Voorzitter door.

De **Voorzitter**: De Voorzitter heeft voorgesteld de ingekomen wets-ontwerpen naar de afdeelingen te verzenden; verlangt nu de heer Fransen van de Putte een voorstel daartegenover te doen, dan zal ik dat met genoegen in discussie brengen, maar ik kan geene vraag over theoretische beschouwingen aan de Vergadering voorstellen.

De heer **Fransen van de Putte**: Wanneer de Vergadering bezwaar vindt te beraadslagen over hetgeen ik in het midden heb gebracht, zal ik de vrijheid nemen aan de Voorzitter te verzoeken, dat hij zijn voorstel gelieve te wijzigen in dien voege, dat de verzending der wets-ontwerpen naar de afdeelingen worde verdaagd tot dat de antwoorden, door den Minister bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer gegeven, zullen ingekomen zijn.

De **Voorzitter**: Hetgeen de heer Fransen van de Putte nu in het midden brengt, is eene discussie tusschen hem en den Voorzitter, en daar antwoordt de Voorzitter op, dat hij zijn gedaan voorstel niet zal wijzigen maar daarbij persisteert.

De heer **Fransen van de Putte**: Dan zal ik het aan de Vergadering overlaten om te beslissen over het voorstel van den Voorzitter, waarover ik dan stemming verlang.

De heer **van der Lek de Clercq**: Mag ik vragen, Mijnheer de Voorzitter, of, ingeval uw voorstel niet mogt worden aangenomen, dat van den heer Fransen van de Putte moet geacht worden aangenomen te zijn?

De **Voorzitter**: De heer Fransen van de Putte heeft geen voorstel gedaan. Hij heeft mij gevraagd of ik het door mij gedane voorstel wilde wijzigen, doch daarin ben ik niet getreden.

De heer **van Rhemen van Rhemenshuizen**: Mijnheer de Voorzitter, ik verklaar het voorstel van den heer Fransen van de Putte over te nemen op de door hem ontwikkelde motiven en stel voor, om de bedoelde wets-ontwerpen voorloopig

niet te verzenden naar de afdeelingen, zoodat, als uw voorstel niet wordt aangenomen, de Vergadering beslist zal hebben om de verzending uit te stellen.

De heer **Cremers**: Ik zou gaarne van den heer van Rhemen van Rhemenshuizen een nog bepaalder, nog duidelijker voorstel hooren. Hij heeft, meen ik, gezegd dat hij het voorstel van den heer Fransen van de Putte overnam, zoodat, indien het voorstel van den Voorzitter wierd afgestemd, er dan daardoor tevens iets anders zou zijn aangenomen of beslist. Maar wij kunnen niet stemmen over zulk een alternatief. Het zou, dunkt mij, beter zijn, indien de heer van Rhemen van Rhemenshuizen eenvoudig voorstelde de verzending der bedoelde wets-ontwerpen naar de afdeelingen te verdagen; het alternatief dat, wanneer men tegen het voorstel van den Voorzitter zou stemmen, men *per se* gestemd zou hebben voor een ander voorstel — dat acht ik niet duidelijk en minder goed.

De heer **van Andringa de Kempnaer**: De moeilijkheid, waarin de Kamer zich bevindt om te beslissen of hoofdstuk V der Staatsbegroting al dan niet naar de afdeelingen zal worden verzonden, moet getoetst worden aan het Reglement van Orde. Dat Reglement schrijft voor, dat alle ontwerpen van wet of voorstellen, aan de Kamer ingediend, worden verzonden naar de afdeelingen van het tijdvak, gedurende hetwelk zij inkomen. Het zal nu te beslissen zijn, of het onderhavige hoofdstuk een wets-ontwerp is. Is het de bedoeling dat de gansche begroting als één wets-ontwerp moet worden beschouwd, dan kan hier in dit geval dat artikel van het Reglement van Orde niet worden ingeroepen, want dan hebben wij hier slechts te doen met een gedeelte van een wets-ontwerp.

Maar het constante gebruik in de laatste jaren is geweest, dat naar mate de hoofdstukken van de begrotingswet inkomen, zij naar de afdeelingen ter behandeling worden gezonden; of althans naar die afdeelingen worden verzonden om ze daar te behandelen, indien de leden daartoe genegen mogten zijn. Dit jaar heeft nu weder in het laatst van den jaarkring hetzelfde geval plaats. Ik zou gaarne hebben gewenscht, dat de leden in de sectien de Staatsbegroting in haren geheelen omvang hadden kunnen overwegen, want, zal eene begroting goed beoordeeld worden, dan moet er een algemeen overzicht over kunnen genomen worden, en dat ontbreekt ons thans.

Zal het Vde hoofdstuk, nu eerst van de Tweede Kamer ingekomen, met vrucht worden nagegaan, dan is het hoog noodig daarbij te raadplegen de antwoorden die de Minister van Binnenlandsche Zaken gegeven heeft op de bezwaren, bij de openbare discussie in de Tweede Kamer ingebragt. Wij weten intusschen sinds jaren herwaarts, hoe veel moeite het kost om den Minister van Binnenlandsche Zaken te bewegen om hetgeen hij heeft gesproken bij tijds in het *Bijblad* te doen opnemen, en niet eerst na eenige weken, wanneer de raadpleging daarvan minder vruchten kan opleveren.

Het gesprokene door den Minister zou men met hetgeen door de leden der Tweede Kamer is gezegd, in verband moeten lezen, ten einde de gevoerde discussie in haar geheel te kunnen nagaan.

Ik geloof echter dat door hetgeen hier in deze Kamer sedert jaren gebruik is geweest, reeds is gepraediceerd; dat men reeds van de stipte letter van het Reglement van Orde is afgeweken, en, ten einde de behandeling der begroting niet langer te doen duren dan volstrekt noodig is, geloof ik dat wij wel genoodzaakt zullen wezen dien verkeerden weg te blijven bewandelen, zoolang de Tweede Kamer de begroting zoo nabij het einde van het jaar blijft behandelen.

Op dien grond kan ik het voorstel van den heer van Rhemen niet ondersteunen.

De heer **van Rhemen van Rhemenshuizen**: Naar aanleiding van hetgeen door den heer Cremers is gezegd, stel ik dan nu, ten einde allen twijfel weg te nemen, bepaald voor, om de ontwerpen tot vaststelling van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor 1865, en tot vaststelling van de begroting voor de Staatsspoorwegen voor 1865 voorloopig niet naar de afdeelingen te verzenden. Het zal wel aan geen twijfel onderhevig zijn, dat ieder hoofdstuk der Staatsbegroting op zich zelf een bijzonder wets-ontwerp uitmaakt. Art. 38 van ons Reglement van Orde zegt, dat de wets-ontwerpen worden verzonden naar de afdeelingen van het tijdvak, waarin zij bij de Kamer inkomen; maar er staat niet voorgeschreven, dat men die verzending niet gedurende dat tijdvak zou kunnen verdagen; wanneer de verzending slechts geschiedt in het aangegeven tijdvak, dan is aan het voorschrift voldaan. Wanneer de geachte Voorzitter een voorstel doet, hebben wij toch de bevoegdheid om daar

Regeling der werkzaamheden.

voor of tegen te stemmen, en om een ander voorstel aan de beslissing der Vergadering te onderwerpen. Ik blijf dus persisteren bij het voorstel, van den heer Franssen van de Putte overgenomen.

De heer Cremers: Ik wensch zeer kort te zeggen, waarom ik tegen het voorstel, nu door den heer van Rhemen van Rhemenshuizen gedaan, zal stemmen. Ik betreur de omstandigheid, die den Minister van Binnenlandsche Zaken misschien heeft gelowen of genoopt, om de redevoeringen, door hem in de Tweede Kamer gehouden, niet zoo spoedig als dit door de leden der Kamer geschiedt, in het *Bijblad* te doen opnemen; maar ik ontken dat die redevoeringen onvermijdelijk zouden zijn ter beoordeeling hier van de wets-ontwerpen, bij de discussie waarover zij gehouden zijn. Wij moeten nu de houding aannemen, dat wij kunnen beslissen over die wets-ontwerpen, ook zonder kennis te hebben genomen van die redevoeringen; want wanneer wij nu verklaren dat wij die redevoeringen noodig hebben, zijn wij nog niet zeker, wanneer de Minister bij magte zal zijn of zal kunnen genoopt worden om zijne redevoeringen te geven. Als wij nu eenmaal aannemen dat wij, zonder die redevoeringen, de bedoelde wets-ontwerpen niet kunnen behandelen, zullen wij dan, als de redevoeringen over veertien dagen nog niet verschenen zijn, de behandeling der wets-ontwerpen altoos nog uitstellen. Ik geloof dat wij de meest gepaste houding moeten aannemen en dien aandrang vermijden? Wij hebben de wets-ontwerpen te huis kunnen overwegen en, hoezeer ik ook de kennis van de mondelinge inlichtingen van den Minister wenschelijk acht, zoo kan ik mijne stem over die wets-ontwerpen toch niet afhankelijk stellen van de inlichtingen, door den Minister bij de openbare discussien in de andere Kamer gegeven. Daarbij komt, dat, wanneer die wets-ontwerpen hier in openbare beraadslaging zullen komen, de Minister ook tegenwoordig zal zijn en wij dus van hem kunnen vernemen hetgeen wij wenschen.

Ik zal dus stemmen voor het voorstel van den Voorzitter.

De heer van Beeck Vollenhoven: Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat er gevolg zal behoeven te worden gegeven aan uw voorstel. Ik geloof wel dat deze Kamer bij magte is om te beslissen of een wets-ontwerp of voorstel al dan niet onmiddellijk naar de afdeelingen zal worden verzonden; maar de quaestie is eigenlijk deze: of dat voorstel of wets-ontwerp al dan niet dadelijk in de afdeelingen zal worden behandeld; en de beslissing daarover wordt overgelaten aan de Centrale Afdeeling. In art. 36 van ons Reglement van Orde staat: „dat de Centrale Afdeeling, zoo als zij is zamengesteld, zoo noodig in overleg met de hoofden der departementen, de volgorde regelt, waarin de wets-ontwerpen en voorstellen zullen worden overwogen. Van deze regeling wordt aan de afdeelingen kennis gegeven”.

Nu meen ik dat het van de Centrale Afdeeling afhangt, om het onderzoek in de afdeelingen van een wets-ontwerp, dat ingekomen is en naar de afdeelingen zal worden verzonden, al dan niet plaats te doen hebben.

Als er verschillende wets-ontwerpen zijn ingekomen, dan bepaalt de Centrale Afdeeling, welke ontwerpen dadelijk en welke later zullen worden onderzocht.

Ik meen dat dit voorschrift teregt in het Reglement van Orde is gesteld, en ik geloof dus dat de Centrale afdeeling hier zal moeten beslissen en dat de afdeelingen die beslissing behoeven te eerbiedigen. Nu wensch ik evenwel aan den heer Cremers te doen opmerken, die meent dat wij de antwoorden, door den Minister in de Tweede Kamer gegeven, niet noodig hebben, dat ik, even als andere geachte sprekers, geloof, dat die antwoorden dikwijls een integrerend deel uitmaken van de gegevens, waarop deze Kamer haar oordeel moet gronden. De aard onzer werkzaamheden is geheel anders dan de aard der werkzaamheden bij den anderen tak der Vertegenwoordiging. En waartoe zijn nu de bepalingen vastgesteld, dat de discussie in het openbaar zullen moeten worden gehouden niet alleen, maar ook dat zij gepubliceerd zullen worden? — immers hierom, omdat ieder in den lande zou kunnen weten, wat er gezegd is zoowel door de Volksvertegenwoordigers als door de Ministers. Waartoe zijn er reglementen vastgesteld op de stenographie en daarin de bepalingen opgenomen, dat de sprekers binnen zekeren tijd hunne redevoeringen, die zij ter nalezing bekomen, weder zullen moeten inleveren en dat die redevoeringen dan zullen gedrukt worden? Die bepalingen strekken immers daartoe, dat men kennis zal kunnen nemen binnen een kort tijdsverloop van de uitgesproken redevoeringen, en wettigen immers niet dat zij ontbreken?

Indien wij de stelling niet beaamen, dat die redevoeringen, in de Tweede Kamer gehouden, een integrerend deel zijn van onze gegevens, dan zou dat ons immers dwingen om hier dezelfde discussie te gaan voeren, die reeds in de Tweede Kamer heeft

plaats gehad, en men zou dan hier wederom dezelfde redevoeringen kunnen uitspreken, die reeds in de Tweede Kamer zijn gehouden en de Ministers kunnen uitnoodigen die redevoeringen hier wederom te beantwoorden. Waar zou dat heen?

Ik geloof dus niet, dat het niet te pas zou komen dat wij de antwoorden, door de Ministers in de Tweede Kamer gegeven, hier noodig zouden hebben; ik meen integendeel dat het van het grootste nut voor deze Kamer is, dat wij die redevoeringen tijdig ontvangen; doch op de gronden, door mij bij den aanvang mijner rede ontwikkeld, ben ik van oordeel, dat de beslissing der Centrale Afdeeling omtrent de regeling der werkzaamheden geëerbiedigd moet worden.

De heer Franssen van de Putte: Ik deel volkomen in het gevoelen van den heer van Beeck Vollenhoven omtrent de noodzakelijkheid, dat wij hier kennis dragen van hetgeen door de Ministers in de Tweede Kamer is gezegd.

Die spreker is evenwel van oordeel, dat de regeling onzer werkzaamheden geheel afhangt van de Centrale Afdeeling, en, door den loop dien deze discussie heeft genomen, zie ik dat ik gelijk had, toen ik aan de Vergadering de vraag onderwierp, of wij zonder uitstel moesten eerbiedigen het voorschrift tot verzending van de ingekomen wets-ontwerpen naar de afdeelingen, en dan ook de beslissing van de Centrale Afdeeling afwachten, hetgeen ik wenschte te voorkomen.

Ik geloof intusschen te mogen constateren dat deze beraadslaging reeds haar nut heeft gehad; ik geloof dat daardoor de bedoeling zal bereikt worden, namelijk dat men er door weten zal dat de Vergadering er prijs op stelt, kennis te dragen van de antwoorden, door de Minister van Binnenlandsche Zaken in de Tweede Kamer gegeven. Ik kan dus nu te gereeder de zaak aan de Vergadering overlaten.

Ik begrijp evenwel niet, hoe de heer Cremers van meening kan zijn, dat het voorstel van den heer van Rhemen van Rhemenshuizen niet zou opgaan, en dat degenen, die het voorstel van den Voorzitter zouden afstemmen, niet geacht zouden kunnen worden te stemmen voor het tegen-voorstel. Zulk een alternatief is hier meermalen gesteld en bij stemming beslist.

De heer van Rhemen van Rhemenshuizen: De bezwaren van den heer Cremers acht ik voldoende wederlegd door den heer van Beeck Vollenhoven; ook voor mij maken de redevoeringen van den Minister als 't ware een integrerend deel uit der aan ons onderzoek onderworpen stukken.

De argumenten die de laatste geachte spreker heeft geput uit de tweede alinea van art. 36 van ons Reglement, kan ik niet toegeven. Het is hier niet de vraag, wie de werkzaamheden moet regelen, wanneer de wets-ontwerpen eenmaal naar de afdeelingen verzonden zijn — dat is, ik erken het, de Centrale Afdeeling; maar thans eerst wordt de Vergadering van de wets-ontwerpen gesaisisseerd, en het geldt hier de vraag, of het voorstel van den Voorzitter om ze naar de afdeelingen te verzenden al dan niet zal worden aangenomen, en dat moet deze Vergadering beslissen.

De heer van Nispen van Pannerden: Ik had geenszins het voornemen om aan deze beraadslagingen deel te nemen, maar na hetgeen gezegd is mag ik niet geheel zwijgen. De Voorzitter heeft voorgesteld de ingekomen wets-ontwerpen te verzenden naar de afdeelingen, en mijn mede-afgevaardigde uit Gelderland, de heer van Rhemen van Rhemenshuizen, heeft voorgesteld dit nog niet te doen. Nu zegt de heer van Beeck Vollenhoven: dit laatste kan niet; het voorstel van den Voorzitter moet aangenomen worden.

Alles hangt, geloof ik, af van hetgeen men meent dat in art. 38 van ons Reglement van Orde is voorgeschreven. Daar leest men: de wets-ontwerpen zullen worden verzonden naar de afdeelingen. Beteekent dat nu dat de wets-ontwerpen op den dag zelf waarop zij inkomen, dadelijk moeten worden verzonden naar de afdeelingen, dan zou het voorstel van den Voorzitter niet aan de goedkeuring der Vergadering behoeven onderworpen te worden.

Ik geloof echter dat dit het geval niet is, en dat het afhangt van de Vergadering om te bepalen, of de verzending naar de afdeelingen heden, morgen of op een lateren tijd zal geschieden.

De heer Cremers vraagt het woord.

De Voorzitter: Indien de heer Cremers verlangt voor de vierde maal het woord te voeren, zal ik de Vergadering daarover moeten raadplegen.

Regeling der werkzaamheden.

De heer **Cremers** : Dan zie ik van het woord af, Mijnheer de Voorzitter.

De **Voorzitter** : De Voorzitter heeft voorgesteld om de wetsontwerpen, die heden zijn opgenoemd, als van de Tweede Kamer ingekomen, te verzenden naar de afdelingen. In dat voorstel wordt door mij geen verandering gebragt; ik zal het nu aan de stemming onderwerpen. Mogt het worden verworpen, dan eerst zal ik het voorstel van den heer van Rhemen van Rhemenshuizen in omvraag brengen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het voorstel van den Voorzitter wordt aangenomen met 17 tegen 11 stemmen.

Voor hebben gestemd de heeren: van Andringa de Kempenaer, Bosch van Drakestein, Blankenheym, Boreel van Hogelanden, van Meeuwen, van Aylva van Pallandt, van der Lek de Clercq, Verschoor, Hengst, van Beeck Vollenhoven, Cost Jordens, Tonckens, van Eysinga, Smit, van Sasse van Ysselt, Cremers en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: van Nispen van Pansterdam, Hartsen, Taets van Amerongen, van Heeckeren van Wassenaer, de Vos van Steenwijk, Franssen van de Putte, van Rhemen van Rhemenshuizen, Schimmelpenninck van der Oije, Messchert van Vollenhoven, Nobel en Viruly.

Door den uitslag dezer stemming is het voorstel, gedaan door den heer van Rhemen van Rhemenshuizen, vervallen.

De **Voorzitter** deelt nog mede:

1°. dat de Commissie voor de Verzoekschriften den heer Hengst tot haren voorzitter heeft benoemd;

2°. dat de Commissien van Rapporteurs gereed zijn met hare *Verslagen* over de navolgende wetsontwerpen:

a. tot verhooging van hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1864 (nieuw droogdok te Willemsoord); tot vaststelling van de begrooting wegens den arbeid der gevangenen over 1865;

tot wijziging van hoofdstuk IV A der Staatsbegrooting voor 1863, en

b. tot onteigening van een perceel ten behoeve van het dempen van eene sloot langs de Schelpenlaan te 's Gravenhage; tot onteigening van perceelen ten behoeve van de verbredening der Hoenderstraat te Maastricht;

tot onteigening van perceelen ten behoeve van den aanleg van een spoorweg van Groningen naar Winschoten; tot wijziging van de begrooting der Algemeene Landsdrukkerij, dienst 1863;

tot vaststelling van de begrooting voor de gestichten te Ommereschans en te Veenhuizen, dienst 1865, en tot verandering der grensscheiding tusschen de gemeenten St. Oedenrode en Schijndel.

Deze verslagen zullen worden gedrukt en rondgedeeld, terwijl de beraadslaging over de sub a genoemde drie wetsontwerpen zal worden gehouden op aanstaanden Vrijdag, den 16den December, des namiddags ten 2 ure, en over de sub b genoemde vijf wetsontwerpen op Maandag, den 19den December, des namiddags ten 2 ure.

Niets meer voor heden aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gescheiden.

AANWIJZING van veranderingen in het ontwerp van wet tot vaststelling van het Vde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1865 (Departement van Binnenlandsche Zaken).

Iste AFDEELING.

Art. 2. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 7000, en

alzoogesteld op f 144 000, waardoor het bedrag der afdeling wordt f 192 500.

Vide AFDEELING.

Art. 66. Het cijfer van het artikel verminderd met f 1250, en alzoogesteld op f 96 500.

Art. 68. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 1700, en alzoogesteld op f 53 250.

Art. 70. Het cijfer van het artikel verminderd met f 4300, en alzoogesteld op f 10 000.

Art. 80. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 50 000, en alzoogesteld op f 290 515.

Art. 84. De slotwoorden van het artikel, *de tweede Lingsluis*, vervallen. Daarvoor komen in de plaats de woorden: »het stoomgemaal te Steenenhoek."

Art. 91. Het woord *Memorie* vervalt, en in stede daarvan het bedrag, ad f 101 250 vastgesteld.

Het cijfer der afdeling bedraagt alsnu f 20 136 254,61.

VIIde AFDEELING.

Art. 97. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 2800, en alzoogesteld op f 106 260.

Art. 106. De woorden: *gymnasia en het atheneum te Maastricht* vervallen. In stede daarvan te lezen: »en gymnasien, en voor het bouwen van een gymnasium te Groningen."

Het cijfer van het artikel verhoogd met f 28 000, en alzoogesteld op f 73 498.

Art. 122. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 15 000, en alzoogesteld op f 90 000.

Het cijfer der afdeling bedraagt alsnu f 1 236 294,90.

VIIIste AFDEELING.

Art. 148. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 1650, en alzoogesteld op f 3150, waardoor het bedrag der afdeling wordt f 151 070.

XIde AFDEELING.

Art. 181. Het cijfer van het artikel verhoogd met f 5000, en alzoogesteld op f 6800, waardoor het bedrag der afdeling wordt f 99 750.

Het eindcijfer van het hoofdstuk bedraagt alsnu f 23 711 995,17 (*drie en twintig millioen zeven honderd elf duizend negen honderd vijf en negentig gulden zeventien cents*).

VERSLAGEN, UITGEBRAGT IN DE ZITTING VAN 14 DECEMBER.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS omtrent het wets-ontwerp tot verhooging van het VIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1864 (*nieuw droog dok te Willemsoord*).

1. Door sommige leden werd bij den aanvang van het onderzoek in de afdelingen van dit wets-ontwerp te kennen gegeven, dat zij niet zonder eenige bevreemding nu reeds de aanbesteding hadden zien aangekondigd van werken, die eerst een uitvloei kunnen worden van dit ontwerp als het door de beide Kamers zal zijn aangenomen. Naar hun oordeel was het om verschillende redenen minder goed te keuren, dat de Regering zich den schijn gaf van op de beslissingen der Eerste Kamer vooruit te loopen,